

Ն Ա Ձ Ա Ր Է Թ

Հրէաստանի բարեբեր կողմերէն մէկուն մէջ շինուած է գերահռչակ նազարէք քաղաքը, որ այժմ նաւա ալ կըսուի: Այս քաղաքին ամենամեծ փառքն ու պարծանքը այն է որ Փրկիչն աշխարհի մինչեւ իւր 50 տարեկան հասակը անոր մէջ բնակեցաւ՝ իւր մօրը՝ ամենասուրբ Կուսին, եւ հայրագրին՝ սրբոյն Յովսէփայ Աստուածաճօր հետ:

Նազարէթը այժմ խեղճ գիւղաքաղաք մի է. թէպէտ եւ բնակիչներուն խօսքին նայելով, եւ երկրին ուրիշ քաղաքներուն հետ համեմատելով՝ բաւական գեղեցիկ կերեւի. վասն զի լեռան մը ստորոտը եւ կողքին վրայ կէս կըսը ձեւով շինուած է, եւ տները մանր մանր իրարու քով բարձրացած: Մէջի գըլխաւոր շէնքերը ասոնք են. ընդարձակ գեղեցիկ ու ամրաշէն վանք մը՝ լատին կրօնաւորաց ձեռքը. հին եկեղեցի մը՝ զոր Մահմէտականը մզկիթ դարձուցեր են, եւ մեծ ու ընդարձակ իջեւան (խան) մը որ եաֆայի ճանապարհին վրայ շինուած է՝ քաղաքին դրանը մօտ: Բանի մը տներ ալ կան որ բաւական հարուստ մարդկանց բնակարաններ կերելին: Բնակիչները երեք հազարի չափ կան, շատը Մարոնի, մնացեալը Յոյն եւ Տաճիկ:

Նազարէթի վանքին մէջն է մեծ ուխտաւորի դարձած եկեղեցին. որ թէպէտ շատ գեղեցիկ է, եւ ներսը զարմանալի մաքրութիւն մը կիտայի, բայց Տաճկաց նախանձէն կամ բռնութենէն՝ դրոշի շէնքը անկատար մնացած է: Այն եկեղեցւոյն տեղն է եղեր Սուրբ Աստուածածնայ տունը, յորում կատարուեցաւ անձառելի խորհուրդ մարդեղութեան Բանին՝ երբոր Գաբրիէլ Հրեշտակը աւետիս տուաւ Սրբոյ Կուսին Մարիամու, եւ Տիրամայրն վերջապէս պատասխանեց.

«Ահաւասիկ կամ աղախին Տեառն. եղիցի ինձ ըստ բանի քում»:

Լայն ու հոյակապ ճերմակ մարմարիոնէ շինուած սանդուխէ մը կիջնան ուխտաւորք այն տեղը՝ ուր որ սուրբ Կոյսն աւետման ժամանակը կեցած էր կըսեն: Պաղեստինու ուրիշ ուխտաւորներուն պէս՝ այն տեղւոյն վերայ եւս սեղան մը կանգնած է, եւ վրան գիշեր ցորեկ կանթեղներ կըլաւին: Բովը ուրիշ մարմարիոնէ սեղանի մը վրայ մեծ մեծ տառերով այս հրաշափառ խօսքը գրուած է լատիներէն.

VERBUM CARO HIC FACTUM EST.

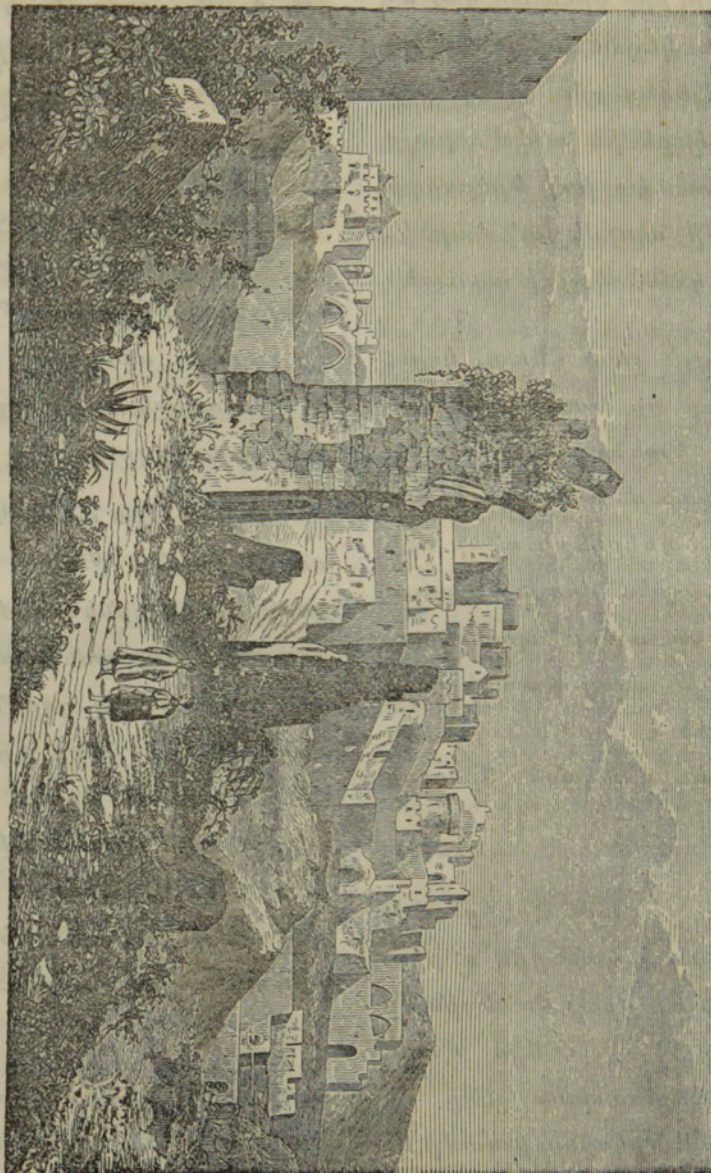
ԲԱՆՆ ՄԱՐՄԻՆ ԱՍՏ ԵՂԵԻ:

Սեղանին ետեւը երկու սենեակ կայ՝ ապառաժին մէջ փորուած, որ Յովսէփայ Աստուածաճօր տանը ետեւի կտորն է եղեր. երկուքին մէկէն երկայնութիւնը 20 ոտնաչափ է, լայնութիւնը 10: Երկրորդ սենեկէն առաջինը կանցնուի փոքրիկ սանդուխէ մը՝ որոյ լայնքը անհաւասար է. այն սենեակը սեղան մը կայ, եւ վրան պատկեր մը Տիրամօր կուսին՝ Յիսուսի մանկան եւ սրբոյն Յովսէփայ, վրան այսպէս գրուած.

HIC ERAT SUBDITUS ILLIS.

ԱՍՏ ԷՐ ՆՈՅԱ ՀՆԱՁԱՆԻ:

Ատենով ասոր առջեւն ալ ուրիշ սենեակ մը կայ եղեր՝ 17 կամ 18 ոտնաչափ երկայնութեամբ, եւ լայնքը 8 կամ 9 ոտնաչափ: Նազարէթի մէջ ուրիշ քանի մը տներ կան մինչեւ ցայժմ սրբոյն Յովսէփայ տանը նման. այսինքն փոքրիկ ցած տուն մը առջեւը, եւ ետեւը այր (մաղարա) մը՝ լեռան մէջ փորուած:

ՎԱՆ

Ասկից հազար հինգ հարիւր տարի առաջ սուրբ Հեղինէ թագուհին շինել տուած էր Նազարէթի մէջ շատ գեղեցիկ ու փառաւոր եկեղեցի մը, որ բոլոր այս այժմու տնակն ու եկեղեցին մէջը կառնէ եղեր: Սիւն մը կար մէջը, կըսեն, որ կցուցընէ եղեր այն տեղը՝ ուր որ Գաբրիէլ հրեշտակը կեցած՝ ողջոյն տուաւ Մարիամու. անկից երկու ոտնաչափ հեռու մէկ ուրիշ սիւն մը կայ եղեր՝ անարատ Կուսին կեցած տեղը կանգնուած: Այն հին եկեղեցւոյն քանի մը մնացորդները միայն կերելին այժմ. բայց առաջին սիւնը մնացած է, իսկ երկրորդը կոտրտեր են քանի մը ողորմելիք՝ կարծելով թէ անոր տակը գանձ կայ թաղուած:

Եկեղեցիէն 140 քայլի չափ հեռու կցուցընեն այն տունը՝ ուր որ Սուրբն Յովսէփի հիւսնութիւն կընէր: Ատենով այն տունը կամ խանութը բաւական մեծ եկեղեցի ձեւացած է եղեր. բայց Տաճկըները անոր մէկ մասը փլուցեր են, եւ այժմ միայն մատուռ մը կայ՝ ուր ամէն օր սուրբ պատարագ կ'մատուցանեն. սեղանին վրայ պատկեր մը կայ, յորում նկարուած է սրբոյն Յովսէփայ հիւսնութիւն ընելը եւ մանկանն Յիսուսի անոր օգնելը:

Անկից շատ հեռու չէ այն Հրէից ժողովարանը՝ ուսկից Հրեայք հանեցին զՔրիստոս, եւ տարին լերան մը վրայ հանեցին որ վար ձգեն (Ղուկ. Դ, 16—50): Այս ժողովարանը քարաշէն կամարապատ շէնք մի է՝ գրեթէ 50 ոտնաչափ երկայնութեամբ եւ 15 ոտնաչափ լայնութեամբ: Այժմ Յունաց եկեղեցի է, բայց լատին կրօնաւորներն եւս իրաւունք ունին այն տեղ պատարագ մատուցանելու: Ժողովարանէն 500 քայլ հեռու մատուռ մը կայ, եւ անոր մէջ անկանոն ձեւով ժայռի կտոր մը կցուցընեն՝ 12 ոտնաչափ երկայնութեամբ եւ 9 ոտնաչափ լայնութեամբ, եւ կըսեն թէ Փրկիչն մեր այն

քարին վրայ կ'ճաշէ եղեր իւր աշակերտացը հետ:

Նազարէթին մօտ ջրհոր մը կայ որ Ջրհոր Մարիամու կըսուի, եւ այժմ Յոյնք անոր վրայ եկեղեցի ունին շինուած: Աւանդութիւն է թէ Տիրամայրը այն ջրհորէն ջուր կ'քաշէ եղեր: Ընդհանրապէս թէ Նազարէթ եւ թէ քովերը ջուր խիստ քիչ է. բայց այն ջրհորին ջուրը առատ է, եւ կվազէ կերթայ մէկ ուրիշ աղբիւր մը, որ կըսուի Ալքիւր Մարիամու. այն ջուրն է քաղաքացւոց մեծ մասին խմածը:

Նազարէթէն շատ հեռու չէ Թաբոր լեռը, ուր պայծառակերպեցաւ Յիսուս իւր երեք աշակերտաց առջեւը: Լերան վրայ այր մը կայ, եւ անոր մէջ երեք սեղան շինուած է՝ իյիշատակ երից տաղաւարաց, զոր Պետրոս առաքեալը կուգէր կանգնել լերան վրայ:

Նազարէթին մօտ է Կանա գեղը, ուր Քրիստոս Տէրն մեր ջուրը գինի փոխարկեց, եւ քովերը կցուցընեն Նաեւ ուրիշ շատ տեղեր՝ յորս Տէրն մեր զանազան հրաշքներ գործեց. զոր օրինակ այն ցորենի արտը՝ ուսկից առաքեալները հասկ կ'քաղէին եւ կուտէին. հինգ հացը եւ եօթը ձուկը բազմացուցած տեղը, եւ ինն երանութեանց լեռը: Տեղւոյն լատին կրօնաւորները ամէն տարի թափօրով կերթան այն տեղերը, եւ աւուր յիշատակին յարմար աւետարանը կկարդան:

Շատերուն յայտնի է որ Լատինացիք աւանդութիւն մը ունին թէ Սուրբ Աստուածածնայ տունը հրաշքով փոխադրուած է ԺԳ դարուն մէջ Նազարէթէն Դաղմատիա, եւ անկից Իտալիոյ Լաւրետոն կամ Լորէթոյ ըսուած փոքրիկ քաղաքը, եւ այժմ այն տանը վրայ մեծ եւ հոյակապ եկեղեցի շինուած է եւ ուխտատեղի է: Այս Աստուածածնայ տան փոխադրութեան աւանդութիւնը հաստատելու համար՝ կըսեն ոմանք թէ Նազարէթին մէջ տեսնուած այն երկու այրերը կամ սե-

նեակները Աստուածածնայ տանը ետեւի կը-
տորն էին. իսկ առջեւի կտորը փոխադրուած
է: Լատինացիք երկայն պատմութիւններ ալ
կպատմեն այս տանը փոխադրութեանը եւ
անոր հետեւանացը վրայ: Եւ թէպէտ ըսող-
ներ շատ կան թէ հաւանական է որ Խաչա-
կրաց ժամանակը ջերմեռանդ ուխտաւորնե-
րէն ոմանք նազարէթի Աստուածածնայ տու-
նը փլուցեր են ու քարերը բերեր են Խա-
ւիա, անոնցմով այժմու տունը կանգներ են,
բայց որովհետեւ այսպիսի պատմութիւն մը
իրենց գրոցը մէջ չյիշատակուիր, եւ Լա-
տինք քանի հարիւր տարիէ ի վեր իրենց
աւանդութիւնը պահեր են ու կհաստատեն,
մեք հարկ չեմք համարիր այժմու Լաւրե-
տոնի ուխտատեղւոյն վաւերականութեանը
վրայ խնդիր կամ վէճ յարուցանել այս տե-
ղըս: Միայն թէ Յունաց եւ Լատինացւոց
մէջ այս վէճը միշտ կայ, որ Յոյնք կըսեն
թէ Սուրբ Աստուածածնայ տանը մէկ մասը
եթէ փոխադրուած եւս համարուի յիտա-
ւիա, բայց Աստուածածնայ հրեշտակէն ա-
ւետիս առած ատենին կեցած տեղը դար-
ձեալ մնացած է ի նազարէթ. իսկ Լատինա-
ցիք կպնդեն թէ Աստուածածնայ աւետման
բուն տունն է իրենց երկիրը փոխադրուա-
ծը: Լատինք իրենց աւանդութեանը մէկ ա-
պացոյց ալ այս կբերեն որ Լաւրետոնի Աս-
տուածածնայ տունին պատերը, որ միայն
14 բթաչափ հաստութիւն ունին, առանց
հիման կեցած են պարզ հողին երեսը. թէ-
պէտ այս եւս զօրաւոր ապացոյց մը չէ:

Բայց մեք այդ խնդիրներուն լուծումը
թողումք անկողմնասէր հնախօսզից, եւ առ
այժմ այս միայն ըսեմք (որ դուցէ աւելի ալ
խրատական եւ ոգեշահ է) թէ այս տեղ գը-
րուած պատկերին վրայ նայելով կրնամք մըտ-
քերնիս բերել նաթանայէլին զարմանալով
ու ժպտելով մը ըրած հարցմունքը թէ «Իսկ
ի նազարէթէ մարթինչ իցէ բարւոյ իմիք
լինել. — նազարէթն ալ քաղաք է որ մէջէն

աղէկ բան մը ելնէ»: Եւ սակայն երբ գիտեմք
ու կհաւատամք թէ այդ փոքրիկ ու աննշան
երեւցած քաղաքը հայրենիք էր Տիրամօր
Կուսին, եւ ասպարէզ երկրաւոր երեսնամեայ
կենաց Թագաւորին թագաւորաց Քրիստոսի,
մէջ ապաքէն աւելի մեծ պիտի լինի մեր աչ-
քին առջեւ ասոր յարգը՝ քան թէ աշխար-
հիս ամենամեծ մայրաքաղաքներունը, որ-
պիսի են Լոնտոն եւ Փարիզ, Պեռլին եւ Փե-
թըրպուրկ, Վեննա եւ Կոստանդնուպօլիս,
Թէհրան եւ Փէքին, Եգիպտոս եւ Մատրիտ եւ
այլն եւ այլն: Եւ նազարէթացիք՝ թէ հինե-
րը եւ թէ հիմակուանները՝ որքան երջանիկ
ու երանելի պէտք է համարին իրենք զի-
րենք որ հայրենակիցք են սրբոյ Աստուա-
ծածնին եւ քաղաքակիցք Քրիստոսի: Եւ սա-
կայն տես դու աշխարհիս բանը. Հրէաստա-
նի անքան քաղաքներուն մէջ քարոզութիւն
որ ըրաւ Տէրն մեր, եւ հրաշքներ որ գոր-
ծեց, դուցէ եւ ոչ մէկուն բնակիչները այն-
չափ անմարդավար ու ապերախտ չեղան ի-
րեն դէմ՝ որչափ նազարէթացիք: Վասն զի
չմոռնալու բան է սուրբ աւետարանին պատ-
մածը. «Մէկ անգամ մը Յիսուս գնաց, կըսէ,
նազարէթ քաղաքը, ուր որ ի մանկութենէ
մեծցած էր, եւ շաբաթ օր մը՝ ինչպէս որ
իւր սովորութիւնն էր՝ մտաւ ժողովարանը,
այսինքն սինակոկան: Ձեռքը տուին Եռայի
մարգարէին գիրքը որ կարդայ. Յիսուս ալ
ոտք ելաւ, բացաւ գիրքը ու գտաւ այն տե-
ղը՝ ուր որ այս խօսքերս գրուած էին. «Աս-
տուծոյ Հոգին իմ վրաս է, եւ անով օծեր է
զիս. նա յուղարկեր է զիս որ աղքատաց ա-
ւետիս տամ, սրտակոտոր յուսահատ մարդ-
կանց մխիթարութիւն քաջալերութիւն
տամ, գերիններուն ազատութիւն քարոզեմ,
կոյրերուն աչքի լոյս բաշխեմ, վիրաւորուած
մարդկանց վէրքերուն կապերը արձըկեմ, եւ
Աստուծոյ հաճոյ տարեկան տօները հռչա-
կեմ»: Այս խօսքերս կարդալէն ետքը՝ գիր-
քը փակեց, սպասաւորին տուաւ ու ինքը

նստաւ: Երբոր ժողովարանին մէջ եղողնե-
րուն ամէնքը աչքերը վրան դարձուցած
կնայէին, Յիսուս այս կերպով սկսաւ խօսիլ
անոնց հետ. Այս գրքին խօսքերն որ այժմ
լսեցիք՝ ահա այսօր սկսան կատարուիլ: Այն
խօսքէն ետքը տուած խրատներն որ լսեցին,
ժողովուրդներէն շատը կգարմանային ու
կըսէին. Ո՞ւր սովեր է արդեօք դա այդ-
բաները, եւ այս ինչ իմաստութիւն է որ
ասոր տրուած է. այդ ինչ զարմանալի հը-
րաշքներ են որ սորա ձեռքովը կլինին:
Միթէ սա Յովսէփի հիւսան (սիրկիւրին) որդին
չէ. միթէ մեք սորա մօրը անունը չեմք գի-
տեր որ Մարիամն է. նմանապէս եղբարքը,
որ են Յակօբոս եւ Յովսէս, եւ Սիմօն եւ
Յուդա. եւ միթէ դօրա քոյրերը ամէնքն ալ
այս տեղ մեր քաղաքին մէջը չեն. ուրեմն
այդ ամենայն կատարելութիւնները ուսկից
առեր է դա. «Ուստի է սմա այս ամենայն»:
Այսպիսի բաներ ըսելով՝ մէկմէկու միտքը
կաղտորէին եւ իրարու հետ կվիճէին: Յի-
սուս դարձաւ՝ այս ալ ըսաւ իրենց. Դի-
տեմ որ դուք ինծի այս առակ դարձած
խօսքը պիտի ըսէք. Բժիշկ, ինքզինքդ բժշ-
կէ. լսեր եմք որ շատ հրաշքներ գործեր ես
կափառնաւումին մէջ. այս քու հայրենիքդ է,
այստեղն ալ բան մը ըրէ որ տեսնեմք: Բայց
ես ձեզի պատասխան կուտամ թէ որ եւ ի-
ցէ մարգարէ իւր քաղաքին՝ իւր ազգատոհ-
մին եւ իւր ասնը մէջ պատիւ չունի. ուս-
տի եթէ ես ալ ձեր առջեւը հրաշքներ չեմ
գործեր, յանցանքը ձերն է. որովհետեւ

վրաս հաւատք չունիք, եւ հետո արհամար-
հանօք կվարուիք: Ըսեմ ձեզի թէ դուք ո՞ւմ
կնամանիք. մօիկ ըրէք: Եղիա մարգարէին օ-
րերը, երբոր երեք տարի ու կէս երկինքը
փակուած ի պէս եղաւ, ամենեւին անձրեւ չե-
կաւ, ու ամէն տեղ սաստիկ սով ընկաւ, որ-
քան որբեւարիներ կային Իսրայէլացւոց մէջ.
Եւ սակայն Եղիա մարգարէն այն որբեւարի-
ներէն եւ ոչ մէկուն յուղարկուեցաւ, հա-
պա միայն Սիգօն քաղաքին մօտ Սարեփիթա
գեղին մէջ որբեւարի կնիկմարդու մը գնաց
որ անոր ապրուստ ճարէ: Դարձեալ, Եղիսէ
մարգարէին օրերը Իսրայէլացւոց մէջ շատ
բորոտներ կային. եւ սակայն անոնցմէ մէկն
ալ չբժշկուեցաւ, այլ միայն Ասորի նեէմա-
նը: Ուրեմն դուք ալ պէտք չէ զարմանաք՝
Երբոր ես աւելի աղէկութիւն ընեմ՝ օտար-
ներուն քան թէ ձեզի՝ որ ինծի հայրենա-
կից էք: Այս որ լսեցին, ամէնքն ալ սաստիկ
բարկութեամբ լցուեցան. մեծ աղաղակով
ոտք ելան, բռնեցին զՅիսուս, քաղաքէն
դուրս հանեցին, ու տարին մինչեւ այն լե-
րան բարձր տեղը՝ որոյ վրայ իրենց քաղաքը
շինուած էր, որպէս զի վերէն վար ձգեն
զինքն ու մեռցնեն: Բայց նա աստուածային
զօրութեամբը անցաւ մէջերնէն անվնաս ու
գնաց, այնպէս որ ապշած մնացին, եւ չհա-
մարձակեցան նորէն վրան ձեռք վերցը-
նելու:

Իրենց հայրենեաց համար անմխիթար
աշխատութեամբ տանջուողներուն որքան
մեծ խրատ, եւ ինչ հրաշալի օրինակ:

